

O B S A H

1	Úvod	8
1.1	Základní pojmy	8
1.2	Charakteristika základních typů operačních systémů	10
1.2.1	Univerzální operační systémy	10
1.2.2	Specializované operační systémy	15
2	Použité jazykové prostředky	22
2.1	Základní charakteristika	22
2.1.1	Volba podmnožiny jazyka Ada	22
2.1.2	Struktura jednoduchého programu	22
2.1.3	Knihovni jednotky	23
2.2	Typy	25
2.2.1	Strukturované typy	27
2.3	Příkazy	31
2.3.1	Jednoduché příkazy	31
2.3.2	Složené příkazy	32
2.4	Podprogramy	34
2.4.1	Procedury a funkce	34
2.4.2	Parametrizace programů	35
2.5	Moduly a implementace abstraktních datových typů	36
2.6	Paralelismus	38
2.7	Specifikace reprezentací	38
3	Technické prostředky počítačů	41
3.1	Úvod	41
3.2	Střediskové počítače	41
3.3	Minipočítače	47
3.4	Mikropočítače	53
4	Architektura operačních systémů	60
4.1	Všeobecně o architektuře	60
4.2	Jednoduchý monouživatelský operační systém	60
4.3	Monouživatelský operační systém s paralelním zpracováním	65
4.3.1	Triviální paralelismus	65
4.3.2	Uživatelem řízené přepínání kontextu	70
4.3.3	Automatizované přepínání kontextu	74
4.4	Víceuživatelské operační systémy	94
5	Paralelní procesy	112
5.1	Základní pojmy paralelních procesů	112
5.1.1	Proces	112
5.1.2	Jazykové prostředky pro vyjádření	112

	paralelismu	113
5.1.3	Časová závislost	115
5.2	Obecné otázky synchronizace	121
5.2.1	Co je synchronizace a jak ji modelujeme	121
5.2.2	Přehled klasických synchronizačních úloh	125
5.2.3	Uváznutí a stárnutí	131
5.3	Jak synchronizovat	133
5.3.1	Pasívní čekání	134
5.3.2	Aktivní čekání	138
5.3.3	Synchronizace kritických sekcí aktivním čekáním	141
5.3.4	Technické prostředky usnadňující aktivní čekání	146
5.3.5	Rozdělení synchronizačních nástrojů	148
5.4	Univerzální synchronizační nástroje nižší úrovně	149
5.4.1	Semaforey	149
5.4.2	Zasílání zpráv	153
5.5	Synchronizační nástroje vyšší úrovně pro společnou paměť	164
5.5.1	Monitory	164
5.5.2	Jazyková vyjádření kritických sekcí	174
5.6	Synchronizační nástroje vyšší úrovně pro distribuované prostředí	175
5.6.1	DP - distribuované procesy	176
5.6.2	CSP - komunikující sekvencí procesy	178
5.6.3	Souběh - rendezvous - Ada	130
5.7	Řešení prakticky důležitých případů uváznutí	181
5.7.1	Uváznutí při přidělování prostředků	182
5.7.2	Uváznutí při komunikaci procesů pomocí zasílání zpráv	186
6	Přidělování procesoru, operace s procesy	187
6.1	Procesor a proces	187
6.2	Příklad realizace modulů jádra souvisejících se změnami stavu procesů	188
6.3	Techniky přidělování procesoru	188
6.3.1	Cílová kritéria	188
6.3.2	Cyklické plánování	190
6.3.3	Prioritní strategie plánování	193
6.3.4	Kombinované plánovací strategie	194
7	Přidělování paměti	195
7.1	Funkce operační paměti	195
7.2	Základní principy přidělování paměti	195
7.3	Metody dynamické transformace adres	197
7.3.1	Identické zobrazení	197
7.3.2	Zobrazení pomocí mapovacího registru	197
7.3.3	Zobrazení pomocí tabulek	197
7.4	Jediný souvislý úsek	198

7.4.1	Princip	198
7.4.2	Ochrana paměti	199
7.4.3	Výměna obsahu úseku	201
7.4.4	Překrývání segmentů	202
7.4.5	Hodnocení	205
7.5	Statické souvislé úseky	205
7.5.1	Princip	205
7.5.2	Ochrana paměti	206
7.5.3	Fragmentace paměti	207
7.5.4	Otázky implementace	207
7.5.5	Hodnocení	208
7.6	Dynamicky tvořené souvislé úseky	208
7.6.1	Princip	208
7.6.2	Dynamické přemísťování úseků	209
7.6.3	Otázky implementace	210
7.6.4	Hodnocení	212
7.7	Stránkování	212
7.7.1	Princip	212
7.7.2	Dynamická transformace adres při stránkování	213
7.7.3	Ochrana paměti	215
7.7.4	Sdílení adresových prostorů	216
7.7.5	Techniky implementace	217
7.7.6	Hodnocení	221
7.8	Segmentace	221
7.8.1	Princip	221
7.8.2	Dynamická transformace adres při segmentaci	222
7.8.3	Sdílení adresových prostorů	222
7.8.4	Hodnocení	223
7.9	Virtualizace paměti stránkováním na žádost	223
7.9.1	Princip	223
7.9.2	Techniky implementace	227
7.9.3	Nahrzovací algoritmy	229
7.9.4	Vliv paralelního zpracování na výběr oběti	233
7.9.5	Zamykání stránek	234
7.9.6	Hodnocení	235
7.10	Virtualizace paměti segmentováním na žádost	236
7.10.1	Princip	236
7.10.2	Příklady řešení	236
7.10.3	Dynamické sestavování	239
7.11	Kombinované virtualizační techniky	239
7.11.1	Segmentace logického adresového prostoru	239
7.11.2	Segmentace tabulky stránek	240
7.11.3	Kombinace segmentace LAP a tabulky stránek	241
8	Ovládání periférií	243
8.1	Ovladače	243
8.2	Ovladače z hlediska uživatelského vzhladu	246
8.2.1	Rozdělení ovladačů podle uživatelského vzhladu	246

8.2.2	Uživatelsky synchronní ovladač	248
8.2.3	Uživatelsky asynchronní ovladač	249
8.3	Ovladače z hlediska implementace	251
8.3.1	Čekání na dokončení periferní operace	251
8.3.2	Implementace uživatelsky synchronních ovladačů	253
9	Systémy ovládnání souborů	260
9.1	Fyzická organizace dat na V/V médiích	260
9.1.1	Blok	260
9.1.2	Charakteristika periférií	260
9.1.3	Svazek	261
9.2	Soubor	261
9.2.1	Struktura souboru	261
9.2.2	Soubory na magnetické pásce	262
9.2.3	Organizace dat na discích	262
9.2.4	Typ souboru	263
9.2.5	Soubor a svazek	263
9.2.6	Záznam a blok	263
9.2.7	Přístupová práva, ochrana souborů	264
9.2.8	Rídící blok souboru	265
9.3	Adresáře souborů	265
9.3.1	Adresář	265
9.3.2	Jednourovňové adresáře	266
9.3.3	Dvouúrovňové adresáře	268
9.3.4	Stromová struktura adresářů	269
9.3.5	Acyklická struktura adresářů	270
9.3.6	Cyklická struktura adresářů	272
9.4	Operace nad soubory	273
9.4.1	Přehled základních operací	273
9.4.2	Implementace operací GET a PUT	274
9.5	Přístupové metody k záznamům souborů	275
9.5.1	Klasifikace přístupových metod	275
9.5.2	Sekvenční přístup	276
9.5.3	Přímý přístup	277
9.5.4	Index-sekvenční přístup	278
9.5.5	Virtuální přístupové metody	279
9.6	Přidělování prostoru souborům na diskových pamětech	279
9.6.1	Úvod do problému	279
9.6.2	Správa volné paměti	280
9.6.3	Přidělování souvislých oblastí	280
9.6.4	Přidělování nesouvislých oblastí	282
10	Jádro operačního systému	287
10.1	Základní funkce jádra	287
10.2	Přidělování procesoru, operace se semaforey	290
10.3	Přidělování paměti	294
10.4	Operace pro výměnu zpráv	297
10.5	Vytváření a rušení procesů	300

10.6	Ovládání periférií	301
11	Řídicí jazyky	305
11.1	Charakteristika řídicího jazyka	305
11.2	Řídicí jazyk operačního systému OS/EC	306
11.3	Řídicí jazyk operačního systému Unix	310
11.3.1	Charakter operačního systému Unix	310
11.3.2	Systém ovládání souborů v operačním systému Unix	311
11.3.3	Přístupová práva	313
11.3.4	Vytvoření relace uživatel - systém	314
11.3.5	Struktura příkazů řídicího jazyka	315
11.3.6	Operace se soubory dat na úrovni řídicího jazyka shell	317
11.3.7	Režimy zpracování příkazů, sekvence příkazů	319
11.3.8	Složené příkazy řídicího jazyka shell	322
11.3.9	Ostatní konstrukce řídicího jazyka shell	323
11.3.10	Standardní proměnné řídicího jazyka shell	324
11.3.11	Uživatelsky definované proměnné řídicího jazyka shell	325
11.3.12	Systémové programy vytvářející uživatelské rozhraní	326
11.3.13	Vytváření a rušení procesů interpretem řídicího jazyka shell	327
11.4	Grafické řídicí jazyky	328
11.4.1	Uživatelské grafických řídicích jazyků	328
11.4.2	Grafický řídicí jazyk GEM	328
11.4.3	Uživatelské rozhraní vytvářené interpretem řídicího jazyka GEM	329
LITERATURA		333
PŘÍLOHY		
A	Volání jádra operačního systému CP/M	339
B	Volání jádra operačního systému MS-DOS	348
C	Volání jádra operačního systému Unix	368